1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

АЙТРЕКІНГ У ДІАГНОСТИЦІ ПРАВДИ ТА НЕПРАВДИ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Бессонова Ю. В., Обознов А. А.

Реферат. Бессонова Ю. В. та Обознов А. А. (Інститут психології російської академії наук) розглядають айтрекінг як засіб подолати обмеженість наявного інструментарію діагностики мотивів і цінностей особистості, насамперед щодо достовірності відповідей респондента. Подолання соціальної бажаності відповідей, на думку авторів, потребує підвищення валідності й надійності психологічного тестування, зокрема за рахунок показників окуломоторної активності. Теоретичну основу дослідження становлять праці з проблеми value-driven attention (уваги, зумовленої цінністю стимулу) та процесів селективності інформації, емпіричну – раніше отримані дані про істотний вплив суб'єктивного ставлення людини до зображення на патерни й показники рухів очей. Мета роботи полягала в пошуку комплексу окуломоторних проявів, які дозволяють виокремити значущий стимул серед інших навіть тоді, коли респондент прагне приховати його справжню значущість. Автори виявили стійкий комплекс окуломоторних маркерів, що достовірно відрізняє увагу до суб'єктивно значущих стимулів від уваги до стимулів, виділених композиційними прийомами, і до нейтральних стимулів; визначили параметри варіативності цих маркерів і порогові значення для рішення про диференціацію уваги. Описано універсальні та специфічні маркери неправдивої відповіді і їхню залежність від способу подання інформації, типу стимулу й типу спотворення відповіді (пасивна чи активна брехня). Виокремлено три типи патернів розглядання: «центрований» (з переважанням фіксацій у центрі слайда), «рівномірно розподілений» (фіксації на стимулах у певному порядку) і «нерівномірно розподілений» (хаотичне розглядання), а також закономірності їх зміни під час спотворення інформації. Розроблено спеціальне програмне забезпечення, яке за виділеним комплексом маркерів визначає зони уваги до значущих стимулів і оцінює відповідність відповіді критеріям правдивості. Стаття (Организационная психология и психология труда. 2019. Т. 4, № 1. С. 46–86) спирається на широку літературу з детекції неправди (П. Екман, А. Врій, Дж. Кірчер та ін.) і цікава поліграфологам як аргумент на користь безконтактного окуломоторного каналу виявлення прихованої значущої інформації.

Ключові слова: айтрекінг, діагностика правди і неправди, окуломоторна активність, окуломоторні маркери, патерни рухів очей, увага, зумовлена цінністю, суб'єктивна значущість стимулу, пасивна і активна брехня, спотворення інформації, соціальна бажаність, діагностика мотивації, виявлення прихованої інформації.

Eye Tracking in the Diagnosis of Truth and Lies

Bessonova Yu. V., Oboznov A. A.

Abstract. Psychological assessment of motives and values is limited by the uncertain truthfulness of respondents' answers, and overcoming socially desirable responding calls for more valid and reliable testing. Bessonova Yu. V. and Oboznov A. A. (Institute of Psychology, RAS) seek to achieve this by using oculomotor indicators. Their approach builds on research into value-driven attention and se-

lective information processing, as well as on earlier evidence that a person's subjective attitude to an image shapes eye-movement patterns. The study aimed to identify a set of oculomotor signs that reveal a significant stimulus among others even when the respondent tries to conceal its real importance. The authors report a stable complex of oculomotor markers that reliably separates attention to subjectively significant stimuli from attention to compositionally highlighted and neutral stimuli, together with variability parameters and threshold values for decision-making. Universal and specific markers of false answers were found to depend on the mode of presentation, stimulus type and type of distortion (passive or active lying). Three viewing patterns were described (centred, evenly distributed and unevenly distributed), along with typical changes in these patterns when information is distorted. Special software was developed to locate zones of attention to significant stimuli and to check answers against truthfulness criteria. Published in Organizational Psychology and Labour Psychology (2019, vol. 4, no. 1, pp. 46–86), the work is relevant to polygraph examiners as evidence for a contact-free oculomotor channel of concealed information detection.

Keywords: eye tracking, lie detection, deception detection, oculomotor activity, eye movement patterns, value-driven attention, subjective significance, passive and active lying, information distortion, social desirability, concealed information.

Першоджерело: *Бессонова Ю. В., Обознов А. А. Айтрекинг в диагностике правды-лжи. Институт психологии Российской академии наук. Организационная психология и психология труда. 2019. Т. 4, № 1. С. 46–86.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 13.10.2021.*

References

1. Bessonova Yu. V., Oboznov A. A. Aitrekinh u diahnostytsi pravdy ta nepravdy [Eye Tracking in the Diagnosis of Truth and Lies] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 2 (50). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/5916-bessonova-yu-v-oboznov-a-a-ajtreking-v-diagnostike-pravdy-lzhi-institut-psikhologii-rossijskoj-akademii-nauk-organizatsionnaya-psikhologiya-i-psikhologiya-truda-2019-t-4-1-s-46-86 (onovlena versiia vid 13.10.2021). [in Ukrainian].

2. Bessonova Yu. V., Oboznov A. A. Aytreking v diagnostike pravdy-lzhi [Eye Tracking in Truth-Lie Diagnostics]. Institut psikhologii Rossiyskoy akademii nauk. Organizatsionnaya psikhologiya i psikhologiya truda. 2019. T. 4, № 1. S. 46–86. URL: https://drive.google.com/file/d/1AOGlZ2M0xqJtSWh9uykCYKguIslU1tHI/view (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].